

Nove knjige – New books

Uroš PREMUR, 2005: **TEKTONIKA IN TEKTOGENEZA SLOVENIJE** Geološka zgradba in geološki razvoj Slovenije (**Tectonics and tectogenesis of Slovenia**); pp 518; format A4; priloženih 5 kart: Narivna in nagubana zgradba Slovenije (81 × 59 cm), Shematski preseki narivne in nagubane zgradbe (67 × 47 cm), Karta pomembnejših prelomov (67 × 47 cm), Obdobja glavnih deformacij v Sloveniji (67 × 47 cm) in Palinspastična karta Slovenije (60 × 49 cm); prevod v angleščino Simon Pirc; naklada 300 izvodov. Izdajo knjige sta finančno podprla Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo ter Geološki zavod Slovenije. Izdal in založil Geološki zavod Slovenije.

Pred nami je težko pričakovano in obsežno delo Uroša Premruja, tektonika v skupini raziskovalcev za izdelavo slovenskega dela Osnovne geološke karte Jugoslavije 1 : 100.000. Ta sestavek je obvestilo o izidu knjige in na kratko seznanja zainteresirane z njeno vsebino.

Knjiga Tektonika in tectogeneza Slovenije je zasnovana sistematično in obsežno in ima tri razdelke. V prvem so uvodna poglavja (strani 5–51). Uvod, metode raziskav, kjer avtor predstavi osnovne podatke ter kritično analizo podatkov, ki je zajela facialno analizo sedimentnih, magmatskih in metamorfnih kamnin, analizo pred-, med in postdeformacijskih tectofaciesov ter analizo prelomnih sistemov, narivne zgradbe, nagubane zgradbe in globokih struktur. Seznani nas z metodologijo sinteze zbranih podatkov. Nato predstavi dosedanje raziskave in na kratko poda splošni prikaz geološke zgradbe in tectogeneze slovenskega prostora.

Drugi razdelek je najobsežnejši (strani 52–382). V njem je obravnavana **Tektonika** raziskanege ozemlja. Opisane so posamezne tektonske ere s pripadajočimi strukturno-facialnimi enotami ali conami. Najprej predstavi strukturno-facialne enote Bajkalske (?) in Kaledonske tektonske ere v Avstroalpidih in v Južnih Alpah, nato strukturno-facialne enote variscijske (hercinske) tektonske ere v Avstroalpidih, Južnih Alpah, Dinaridih in Panonidih; strukturno-facialne enote staro alpidске tektonske ere v Avstralalpidih, Južnih Alpah in Dinaridih; strukturno-facialne enote staro alpidске in srednje alpidске tektonske ere v Dinaridih; strukturno-facialne enote srednje alpidске in mlado alpidске tektonske ere v Panonskem bazenu in Jadranskem bazenu, poleg pa opiše še miocensko-pliokvartarne kontinentalne tectofaciese v osrednjih Dinaridih, jugovzhodnih Dinaridih, Južnih Alpah in Avstroalpidih ter sredogorne udorine miocensko-pliokvartarne starosti ter številne pliokvartarne udorine, npr. Ljubljansko in druge. Strukturno-facialnim enotam sledi poglavje o narivni in nagubani zgradbi, kjer so opisane deformacije obdelanega ozemlja, obdobja deformiranja in tipi deformiranja. Predstavljena je narivna zgradba Avstroalpidov (Vzhodnih Alp), Severnih Karavank, vplivnega območja Periadriatskega lineamenta, Južnih Alp (narivi Julijskih in Savinjskih Alp, Južnih Karavank, Posavskih gub), Dinaridov, Balatonskega pasu in Panonskega bazena. Posebej so opisane antiforme in sinforme, osi gravimetričnih anomalij, osi magnetnih anomalij, obroča-ste strukture in prelomni sistemi. Ti so razdeljeni po tektonskih erah, posebni poglavji pa sta posvečeni neotektonskim prelomnim sistemom in seizmotektoniki.

Tretji razdelek je **Tectogeneza** (strani 383–452) obravnavanega ozemlja skozi geološko zgodovino, kjer je v luči tektonike plošč pojasnjen časovni potek in stil deformiranja ter zakonitosti razmestitve strukturno-facialnih con. Tu je prvič v naši geološki literaturi obdelan proces geneze slovenskega ozemlja na enem mestu. Tako kot faktografska sistematika je tudi

dogajanje opisano v poglavjih Kaledonska in Variscična tektonska era (500–225 milijonov let), Staro alpidiska tektonska era (225–65 milijonov let), Srednje alpidiska tektonska era (65–20 milijonov let) in Mlado alpidiska tektonska era (20 milijonov let do danes).

Sledi prevod v angleški jezik (strani 453–473), ki ga je pripravil prof. dr. Simon Pirc, **Literatura** (strani 474–485) in **Kazalo stvarnih in geografskih imen** (strani 487–518).

Pred nami je obsežno in sistematično koncipirano geološko delo o tektoniki slovenskega ozemlja, prvo te vrste, ki zajema napore in znanje cele generacije geologov, raziskovalcev pri izdelavi Osnovne geološke karte. Z obžalovanjem pa ugotavljam, da knjiga pred izidom ni doživela strokovne recenzije, zaradi česar je predstavljena ideja o tektonski zgradbi in tektonogenezi Slovenije avtorjev osebni pogled na to pomembno naravoslovno vprašanje, ki pa bo vsekakor moral prestati strokovni pretres. V naravi stvari je, da tektonske interpretacije, tako kot vse hipoteze v znanosti, nikoli niso dokončne. Vendar pa iz osebnega poznavanja avtorjevega dela lahko trdim, da vsebuje TEKTONIKA IN TEKTOGENEZA SLOVENIJE številne faktografske podatke in interpretacijske rešitve, ki so bile in so še vedno inovativne.

Ladislav Placer

Marko KOMAC, 2005: **Napoved verjetnosti pojavljanja plazov z analizo satelitskih in drugih prostorskih podatkov**, 232 strani in 52 strani prilog, format 17 x 24 cm, trda vezava. Izdal in založil Geološki zavod Slovenije, naklada 300 izvodov.

Knjigo dr. Marka Komaca lahko uvrstimo v tisti del obrambe pred zemeljskimi plazovi, ki sodi v proučevanje in napoved posledic tega pojava na okolje in za človeka.

Osnovna tema knjige je napovedovanje verjetnosti pojavljanja plazov. Avtor z uporabo modernih statističnih orodij, uporabljenih na prostorskih podatkih iz različnih virov, za osrednje območje Slovenije napoveduje stopnjo tveganja zaradi plazov. Bralcu knjige pokaže, kako naj se med seboj statistično povežejo različni viri prostorskih podatkov in kako se na tej osnovi izdela napoved verjetnosti pojavljanja plazov.

Na uporabljenih podatkih z metodami univariatne statistike najprej določi vplive posameznih dejavnikov, kot so litološka zgradba in naklon terena, na pojavljanje posameznih tipov plazov. Sledi ugotavljanje možnosti napovedovanja plazov s pomočjo podatkov daljinskega zaznavanja z visokospektralnimi satelitskimi podobami Landsat-5 TM in visoko-ločljivimi (8 metrov) satelitskimi podobami Resurs-F2 MK-4. Medsebojne odnose med vplivnimi dejavniki raziše z metodami multivariatne statistike in poda njihov posamezni relativni prispevek k nastanku oz. pojavu posameznih tipov opazovanega pojava. Končno preuči večje število modelov za napoved potencialnih plazovitih območij in na osnovi najprimernejšega izbranega napovedovalnega modela izdela karto verjetnosti pojavljanja plazov na obravnavanem območju ter oceni ogroženost zaradi njihovega pojavljanja. Praktičen rezultat tega dela je dobljena karta tveganja za območje osrednjega dela Slovenije v velikosti 35 x 35 km.

Skozi celotno delo je avtor razvil uporabno metodologijo za izdelavo kart verjetnosti pojavljanja plazov. Dobljena metodologija ima lahko široko uporabo pri izdelavi različnih prostorskih aktov, pri načrtovanju vzdrževalnih del za ceste, železnice, plinovode in drugo infrastrukturo, pri določevanju zavarovalniških premij za nepremičnine, itd.

Mihael Ribičič